

Сорокіна Олена,
студентка з курсу
гуманітарно-економічного факультету
Наук. курівник: **Федорик Ю.В.**, к.і.н., доцент (БДПУ)

КОРІННЯ ІДЕЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ЄДНОСТІ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ОКРЕМІШНОСТІ В ПОГЛЯДАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ XVII – XVIII СТ.

Актуальність. Багато сучасних непорозумінь між Росією та Україною є проявом фундаментального конфлікту різних поглядів на історичне минуле України. Проблема конфлікту пам'яті двох сусідніх народів є глибокою і сягає корінням періоду XVII століття. В контексті сучасних непростих відносин між Росією та Україною і з огляду на значимість проблеми формування ідентичності українців, важливим є питання витоків ідей справжньої або уявної єдності українців та росіян, як і витоків ідеї окремішності українців. У зв'язку зі значимістю духовних та аристократичних еліт в житті ранньомодерного суспільства, досить актуальним є дослідження генези ідей російсько-української єдності та української окремішності в поглядах світської та церковної еліти України в XVII – XVIII ст.

Ступінь досліджуваності проблеми. Над цією темою працювало багато дослідників, зокрема заграничні історики: Зенон Когут та Едвард Кінан, та такі діячі як Наталя Яковенко, С. Голубев, С.А. Терновського.

Мета і методи дослідження. Метою публікації є висвітлення коріння ідей російсько-української єдності та української окремішності в поглядах української еліти XVII – XVIII ст. Під час роботи над цією темою були використані такі методи дослідження, як порівняльно-історичний та світоглядний.

Сутність дослідження. Підвалини світогляду українських еліт сформувалися в польсько-литовський період [2, с.137]. Ідея про руський народ і Давню Русь як пряму історичну попередницю тогочасної України поширювалася в історичних творах. Частина українського суспільства вірила в політичні «права та вольності» окремих земель і соціальних верств, зокрема козацтва [2, с.139 – 140].

Українське духівництво перейняло від польських істориків, зокрема Стрийковського, ідею, що Русь була спільним минулим русинів і московитів. Було створено образ Русі, що виходив за межі тогочасних політичних кордонів. У своїх творах українські автори поєднали різні суперечливі візії Русі – польську, українську та російську, що пов'язували Україну й Московію: віра, династія, земля і навіть народ [2, с.141 – 143]. Це зіграло на користь Московії в «збиранні руських земель» [1, с. 20 – 23]. Найуспішнішим у пошуку таких зв'язків був «Синопис». Для написання цієї праці були використані західні джерела, через що було розгорнуто міф про сприйняття Московією київської спадщини. Ідеї І. Гізеля відіграли велику роль і стали основою поглядів російської історіографії щодо єдності українських земель з Росією, а малоросів з великоросами [1, с.33].

Духовне та культурне відродження *Slavia Orthodoxa* через українську

вченість було мрією М. Смотрицького. Він вбачав, що є ув'язненим в кайданах за винятком Московії, де цей світ був вільним, але неписемним, та України, де православ'я було і вільним, і вченим. Цю вченість українське духівництво прагнуло принести в Московію [2, с.144 – 145].

В свою чергу, представники світської політичної еліти, яку становили козацька старшина та козацька адміністрація, були прибічниками політичної та соціальної окремішності українців (русинів). [2, с.146]. В козацьких літописах XVII-XVIII ст. починає поширюватись назва «Малоросія». До найвизначніших з них відносимо літописи Григорія Гребінки (1710) і Самійла Величка (1720) [2, с.148]. Обидва літописи відрізняють Україну від Московії та визначають термін «Україна».

Козацькі літописи містили чимало визначних положень, що сформувалися на той час: 1) Мала Росія та Велика Росія – різні країни й народи; 2) ці дві країни поєднує спільний цар; 3) Військо Запорізьке добровільно уклало угоду із царем Московії; 4) Малоросія та її народ завжди посідали певні «права та вольності» [2, с.149-151].

У II пол. XVIII ст. з'являється два важливих літературних джерела – поема «Разговор Великороссии с Малороссией» і твори Григорія Полетики. Малоросією починають називати українські землі по обидва береги Дніпра. Важливою зміною була поява української шляхти – вищої соціальної верстви Малоросії. У вищезгаданих творах відбивалась ідея української автономії [2, с.152].

Основні висновки. Упродовж декількох століть українці входили до складу двох великих держав: Речі Посполитої та Московії. В обох випадках ми прослідковуємо перейняття певних форм єдності Русі з цими державами, при одночасному збереженні суттєвих відмінностей локальної ідентичності. Українська еліта промосковської орієнтації заявляла про релігійну, династичну культурну та навіть етнічну єдність із Московією. Це, в свою чергу, формувало міфи, що: 1) Московська держава є прямою спадкоємицею Київської держави; 2) московські князі є очільниками національної православної церкви, яка була носієм візантійської культурної традиції (ідея Росії як третього Риму); 3) експансію на українські землі надихала занепокоєність Московії долею місцевого православного населення. Проте українська еліта наполягала на збереженні окремішності в політичних, соціальних та церковних структурах. Еліта вважала, що український народ говорить «вульгарною» мовою, відмінною від російської, має інакші народні пісні та звичаї, але в доромантичну добу цим відмінностям у народній культурі не надавали значення. Для української еліти XVIII ст. Малоросія давно померла. Залишилася тільки ностальгія за власним окремим минулим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кінан Едвард. Російські історичні міфи. – К.: Критика, 2001. – С. 283
2. Когут Зенон. Коріння ідентичности. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К.: Критика, 2004. – С. 352